

ИНСТИТУТ ЗА ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ У САРАЈЕВУ
ОДЈЕЉЕЊЕ ЗА ЈЕЗИК

ПРИРУЧНИЦИ, 2

НАШ ЈЕЗИК У ПРАКСИ

Сарајево, 1979.

бо-немацко-мађаро-руско-циганском« језику. Вук је ишао с »утука« на »утук« до коначног пада протизника.

На крају, затварајући круг овог нашег скромног прегледа језичког чистунства, није тешко сагледати да је »пуризам претјерана форма културе језика«, да се занемарује еластичност језика, ширина, развој и стално обогаћивање; често је најважније ко нешто употребљава, често се друштву намећу језички погледи чију основу обично не представља наука о језику, него одређена национална или друштвена идеологија.

Истина је да се пуризам најчешће јавља у доба наглог развоја језика, кад је језик изложен притиску нових утицаја.

Н. В.

НЕПОЖЕЉНИ ГОСТИ

О значају коректне новинарске ријечи за културу језика говори се у више наврата и у овој књизи, истина најчешће се указује на неке некоректности у језичком изразу новинара. Мада су се при одмјеравању судова уважавале многе потешкоће са којима се новинар сусреће у своме раду, а које, као брзина у припремању информације нпр., за посљедицу имају и огрешавање о нашу језичку норму, указивано је да, због утицаја писане ријечи на норму појединца, грешке у новинама ништа не смије оправдати. Тамо гдје новинар и погријеши, лектор мора интервенисати, односно, ако и нађемо оправдање за новинара, за лектора се то оправдање не може наћи јер он није изложен свим искушењима којима је изложен новинар у свом раду.

За ову прилику издвојили смо само једно такво искушење новинара који живи у иностранству и који, без обзира у којој мјери познаје норму свог језика, често под утицајем норме језика земље из које извјештава напише неке изразе и конструкције које би сигурно и сам као лектор у лаганом или поновљеном читању исправио. Примање страних израза и конструкција код новинара најчешће је несвјестан процес. Лингвистички је већ утврђено да је он јачи и квантитативно већи ако су у питању два генетски блиска или сродна језика (нпр. два словенска језика), него кад су у пи-

тању генетски несродни и структурално различити језици. Како то изгледа када је у питању руски и наш језик, илустрираћемо примјерима које смо нашли на страницама наших новина, а у чланцима дописника из Совјетског Савеза.

У посљедње вријеме све се чешће јављају ријечи из руског језика у оригиналном облику, без наводника, а у синтаксичком склопу наших ријечи, као нпр.: то је напитак *отечествене* производње; популарне *резинке* или *жвачке*; прве *отечествене резинке* и сл. Без наводника и у оваквом контексту оне се изједначају у статусу са нашим ријечима, мада тај статус не могу имати.

На другој страни, приликом превођења руских ријечи, често се задржи основни облик ако таква ријеч постоји у нашем језику, без обзира да ли он одговара или не одговара у семантичком погледу. Посљедица оваквог поступка је да или синтагматски склоп остаје нејасан или је превод погрешан. У синтагми: *број извађених профилних размјера*, ријеч *размјер*, која тако гласи и у руском језику није најсрећније изабрана. Ово је још уочљивије у примјерима: »Пепси-кола« појавила се у продаји само у девизним *магазинима*; кад се у *магазинима* први пут појавила *жвакаћа гума*, у којима се употребљава ријеч *магазин*, на мјесту гдје у нашем језику то значење има ријеч *продавница*. Да је стављена под наводнике, пошто већина читалаца очито зна о чему је ријеч, ми бисмо је доживљавали као стилски ефекат и не бисмо се противили њеној употреби. Ријеч *турских* у синтагми: *скупина турских народа*, као превод руске синтагме, не може се ни тако оправдати. Не ради се о *турским*, већ о *татарско-монголским* народима за које као адекватан превод руске ријечи треба узети израз *турански*.

Осим лексичких, у чланцима дописника из Совјетског Савеза има доста и граматичких, синтаксичких инфилтрата. Наводимо само неке: у ходу *активних тражења*; *сада се производе најразличитија испитивања*; *они су успјели да нашем тиму не пруже могућност*, итд. Коректан превод би био: у току *активних тражења*; *сада се врше најразличитија истраживања*, *они нашем тиму нису дозволили могућност...*

Сличан случај је и са називима појединих установа. Док у српскохрватском језику имамо институт за *језик*, *секретаријат* за образовање и културу и сл., у руском језику овакви називи немају предлошке синтагме у конструкцијама

него генитив. То често наведе новинара да да буквалан превод руских конструкција не водећи рачуна о њиховим корелатима у нашем језику па се појаве као наше конструкције: министарство културе, министарство здравства, министарство прехранбених производа...

Овакви примјери не само да не богате наш израз него су непожељни у њему и треба настојати да их не буде или да бар буде што мање у њему.

Б. Т.

КАМБЕК У РИКВЕРЦУ

С поплавом англицизама у језику средстава информисања доплутао је и камбек (*come back*), из којег су касније настали камбеци и камбечићи. Појединим новинарима ово је, изгледа, омиљен израз, па су они — кад год им се за то пружи прилика — спремни да укажу на камбек неке филмске диве, пјевача, спортисте или политичара. А то чине заиста на разне начине: остављају обје ријечи у изворном облику, ограђују их или не ограђују наводницима, спајају оба облика без транскрипције, све транскрибују итд. Значи, зависи од тога да ли неком лежи »додатна апаратура« или не, да ли неко воли »удруживање«, или не, те од саме средине из које се »камбеки« лиферују.

У НИН-у, нпр., налазимо: »Сада се исти питају: може ли један играч, који је толико пропустио, као што је пропустио Корчној у досадашњем мечу, сачувати морал и, још више, нерве за један велики камбек?« (27. VIII 78). А у Вјеснику (примјери из колекције С. Бабића, Језик XXV, 118): *Comeback*, наслов чланку који почиње овако: »Из САД стижу вијести да се бивши предсједник *Nixon* жели у року шест мјесеци активно укључити у јавни живот« (26. XI 75). *Come back* наслов *Viviane Romance*, чланку у којем је и следећа реченица: »Но ових дана *Viviane Romance*, покушава на јавној сцени остварити своје »*come back*« (19. I 71). »*Come back*« Божане Краљеве на даске »великог театра« (5. I. 78). Или пак у Дуги: »Зашто је Фишер изабрао Вас и Југославију на путу свог шаховског »камбека?« (28. X 78), итд.

Шта значи *come back* и коју »неваљалу« ријеч домаће радиности оно потискује? Одговор на ово питање налазимо у чланку М. Тришлера објављеном у Вјеснику још 22. травња 1964. године. Дјелимично га »камбецирамо«, због његове актуелности и духовитости.

»У вјечном и незаситом настојању за обогаћивањем нашег језичког израза све чешће налазимо по новинским чланцима на необично лијеп народни израз 'come back'. Недовољни познаваоци народног блага нашли су се у недоумици, али су помоћу логике, дедукције, приручника и рјечника констатирали да се то може превести и као 'повратак'...

Будући да је 'come back' тако дефинитивно ушао у народне умотворине, неки су већ ријешили да га посве понароде па смо недавно у неком спортском листу могли читати о 'два камбека' у једном ногометном клубу. Тај је наслов изазвао прилично жестоке полемике међу љубитељима ногометног спорта у једној точионици гдје је ногомет, као у свим точионицама и бријачницама, главна тема дискусија. Једни су тврдили да су то презимсна двојице нових играча, и то аутохтона домаћа презимена као Јармек, Пајзек, или Мицек, други да су имена од миља као Матек, Владек или Штефек. Опрезнији су тврдили да је то врста затворене игре, јер звучи слично као 'лајбек'. Било је и таквих, који су 'камбеке' успоређивали с 'филекима', па да је то вјероватно нека врста грубе игре.

Тешко је предвидјети што ће се још развити. Но главно је да обогаћујемо језик...«

Главна је, дакле, »да обогаћујемо језик«, а није важно да ли нам то *come back* удружени радник разумије. А да не говоримо о чисто граматичком аспект, тј. у који би се род оно могло стрпати (да ли дошао, дошла или дошло). Настави ли се, међутим, тако »богатити« наш израз, у будућности можемо очекивати да умјесто »споменуло се и не повратило се« кажемо »споменуло се и не камбецирало (камбековало) се«; умјесто жаргонског »повратити се у прво лице« (доћи себи) — »наћи се у камбеку« и сл. Такође можемо очекивати да гледамо »камбек отписаних« иза неке друге »камбековане репризе« на ТВ, те да наше раднике који се враћају у домовину умјесто повратницима почнемо звати камбекима или камбековцима, а њихову дјецу камбе-